

Impulskontrolforstyrrelser

Impulskontrolforstyrrelser

Hyperseksualitet, ludomani eller overdreven shopping

Impulskontrolforstyrrelser dækker over en vifte af bivirkninger til parkinson-medicinen, der alle er forbundet med kontroltab.

Impulskontrolforstyrrelser rammer kun få procent, men kan have ganske store konsekvenser for den enkelte og familien. Der er heldigvis hjælp at hente og åbenhed er nøgleordet.

Impulskontrolforstyrrelserne kan udløses af såkaldte dopamin agonister (ropinirol, pramipexol, rotigotine, apomorfin), men kan en sjælden gang også ses ved l-dopa.

Det er vigtigt, at man allerede ved behandlingens start får information om potentielle bivirkninger – og reagerer med det samme, hvis der opstår problemer. Budskabet er, at der som regel er alternativer til den aktuelle medicin, samt at kontakten med neurologen skal foregå med åbenhed.

Impulskontrolforstyrrelser er kendetegnet ved personlighedsændringer – der er tale om handlinger som bliver "overdrevne".

Nedenfor er listet de bivirkninger som kan komme på tale ved brug af dopamin agonister:

- Hyperseksualitet
- Ludomani
- Overdreven shopping
- Overdreven gavmildhed
- Overspisning af "søde sager"
- Nattespisning

Derfor skal man som parkinsonramt (og pårørende) være meget opmærksom på disse bivirkninger, når man bliver sat i behandling med dopamin agonister.

Disse symptomer forsvinder, når behandlingen nedtrappes eller ophører. Det er vigtigt, at dette sker over en periode og ikke fra den ene dag til den anden.

HYPERSEKSUALITET

Ordet hyperseksualitet kan lede tankerne hen på et voldsomt og hyppigt behov for sex. Der kan dog også være tale om en forandret seksualitet, hvor lyst og behov ændrer karakter. Hvad 'meget' og 'for meget' lyst er, varierer fra person til person og fra par til par.

Konsekvenserne af hyperseksualitet kan være enorme for den enkelte og familien, og derfor skal man som pårørende reagere, når ægtefællen eller partneren oplever, at der er problemer. Nogle sygdomsramte oplever også selv, at det seksuelle bliver tvangspræget, hvor sex ikke længere forbindes med noget dejligt, varmt og rart. For andre skal man reagere, hvis der bliver for store økonomiske omkostninger.

Kontakt neurologen, hvis du oplever disse ændringer.

SPILAFHÆNGIGHED

Nogle parkinsonramte oplever, at de udvikler en øget spilletrang eller decideret ludomani som følge af parkinsonmedicinen. Ludomani kan have store økonomiske konsekvenser for familien og have stor betydning for de pårørende, som pludselig kan opleve, at deres familiemedlem måske skjuler problemerne og stifter gæld.

Spilafhængighed kan være knyttet til overdrevet forbrug på tips og lotto, bingo, spil på heste, på casino

De pårørende vil ofte opleve, at den spilafhængige er distræt, indelukket og irritabel.

og på nettets utallige muligheder for gambling. De pårørende vil ofte opleve, at den spilafhængige er distræt, indelukket, irritabel, har svært ved at koncentrere sig, har urealistiske forventninger om gevinst og trækker sig fra familie- og vennerelationer.

OVERDREVEN SHOPPING ELLER GAVMILDHED

Hos andre optræder impuls kontrolforstyrrelserne i form af en patologisk (sygelig) generøsitet, hvor pengene bliver brugt på gaver, indsamlinger eller donationer til forskellige formål. Flere fortæller i den forbindelse, at de har oplevet at blive snydt på nettet, hvilket er forbundet med stor skam. Andre igen udvikler trang til overdreven eller patologisk shopping eller ender med at overspise.

VÆRE OPMÆRKSOM

Faresignalerne ved impuls kontrolforstyrrelser kan eksempelvis være en ændret økonomi, hvor de økonomiske problemer kan skyldes gambling, besøg hos prostituerede eller i forbindelse med nye forhold.

En tommelfingerregel kan måske være, at man skal reagere, hvis man oplever, at interessen for hverdagen bliver erstattet af overdreven interesse for spil, sex eller netshopping.

Det er i denne forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at impuls kontrolforstyrrelser kan opstå løbende og på forskellige tidspunkter i behandlingen. Bivirkningerne kan udvikles over tid, så selvom man umiddelbart tåler medicinen uden problemer, skal man stadig være opmærksom. Der kan således opstå impuls kontrolforstyrrelser i

Bivirkningerne kan udvikles over tid, så selvom man umiddelbart tåler medicinen uden problemer, skal man stadig være opmærksom.

forbindelse med ændringer i dosis, eller når der lægges anden medicin til.

Fælles for impuls kontrolforstyrrelserne er, at det for mange kan være både svært og flovt at indrømme. Samtidig er det ofte svært at erkende, at man har problemer, så længe man stadig indtager den medicin, der forårsager bivirkningerne.

De fleste, der har været ramt af impuls kontrolforstyrrelser, er bagefter meget lydhøre. Men det kan således være svært at erkende problemerne, mens man står i dem. Derfor er det vigtigt, at pårørende inddrages, og at man sammen er opmærksom på, at disse bivirkninger kan opstå, selvom de er relativt sjældne.

HVAD KAN DU GØRE?

Et godt råd er, at den pårørende kan bede om lov til

at komme med til neurologen. Åbenhed er vigtig og det gavner altid, at alle hører, hvad der bliver drøftet og sagt hos lægen, så der ikke opstår misforståelser. Samtidig skal man huske, at lægen kun kan gribe ind, hvis lægen kender til problemerne.

Herudover er det yderst vigtigt, at den behandelende neurolog altid oplyser om potentielle bivirkninger, herunder impuls kontrolforstyrrelser, og så vidt muligt spørger til dem ved de ambulante besøg for at minde patienten om det.

Første skridt i behandlingen af impuls kontrolforstyrrelser vil altid være, at man som enkelt person eller par involverer den behandelende neurolog. Sammen kan I gå i dialog om en ny strategi for den medicinske behandling af Parkinsons sygdom.

Nogle neurologer oplever, at de bliver kontaktet af de pårørende, som gerne vil tale om deres parkinsonramte ægtefælle eller forælder. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at al behandling skal foregå i samarbejde med den sygdomsramte. Patienten skal give lov og netop derfor er åbenhed og selvindsigt meget vigtigt.

Et godt råd er, at den pårørende kan bede om lov til at komme med til neurologen.

TILGIVELSE

Det er vigtigt, at den efterfølgende behandling omfatter tilgivelse. For den parkinsonramte gælder det om at tilgive sig selv for de handlinger, som medicinen har forårsaget. Det kan være svært at se tilbage på et forløb, der for mange har været præget af løgn, skyld, negative mønstre og økonomiske problemer.

For ægtefællen handler det om at tilgive en adfærd, som kan være svær at knytte til sin elskede.

'PUNDING'

'Punding' er også en form for impuls kontrolforstyrrelser. Betegnelsen bruges om handlinger, som gentages og til en vis grad fremstår tvangsprægede. Hos parkinsonramte kan dette blandt andet komme til udtryk som en bivirkning, når ellers fornuftige og almindelige handlinger begynder at foregå i de sene nattetimer.

Et klassisk eksempel er lyst til at skille elektronik eller biler ad, og sortere og ordne i det uendelige.

Et klassisk eksempel er lyst til at skille elektronik eller biler ad, eller sortere og ordne i det uendelige.

For ægtefællen handler det om at tilgive en adfærd, som kan være svær at knytte til sin elskede.

Handlingen føles rar, man slapper af, men det kan også pludselig være svært at stoppe igen. Nogle oplever, at de bliver så optaget, at de helt glemmer at spise, komme i seng eller tage medicin. Nogle fagpersoner vil beskrive dette som 'hobbyisme' og man kan måske sige, at problemerne opstår, når trangen til eksempelvis at lægge kabale eller sortere billeder pludselig tager fokus fra de ting, som ellers plejer at fylde i hverdagen.

Der skal gøres noget ved problemet, hvis den parkinsonramte ikke får tilstrækkelig nattesøvn eller bruger hovedparten af sin tid på gentagelserne.

GODE RÅD

Tal med dine pårørende om denne problemstilling.
Tal med din neurolog – så din behandling kan ændres.

Impulskontrolforstyrrelser er baseret på en artikel af Louise Hjerting Nielsen.

OM PARKINSONFORENINGEN

Parkinsonforeningen er en frivillig patientorganisation, der har til huse i Handicap-organisationernes Hus i Høje Taastrup.

Foreningen arbejder for at forbedre vilkårene for parkinsonramte og deres familier i Danmark og organiserer hovedparten af Danmarks ca. 7300 parkinsonramte.

OM DANMODIS

Dansk Selskab for Bevægeforstyrrelser er et videnskabeligt selskab til fremme af forskning, behandling og information indenfor basalganglie-sygdomme og andre beslægtede bevægeforstyrrelser. Selskabet har til formål at fremme såvel grundvidenskabelig som behandlingsorienteret forskning inderfor alle sundhedsfaglige områder

Læs mere på www.parkinson.dk

Læs mere på www.danmodis.dk

BLEKINGE BOULEVARD 2

2630 TAASTRUP

TELEFON 3635 0230

WWW.PARKINSON.DK

INFO@PARKINSON.DK

WWW.FACEBOOK.COM/PARKINSONFORENINGEN

Vil du være på forkant med kommende arrangementer, nye initiativer og den nyeste, spændende forskning, kan du tilmelde dig Parkinsonforeningens nyhedsbrev på www.parkinson.dk

DANSK SELSKAB FOR BEVÆGEFORSTYRRELSER